

І.І. Рекуненко

ФУНКЦІЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

У статті розглянуто теоретичні положення щодо сутності та визначення функцій ринкової інфраструктури, а також на основі існуючих думок вчених визначено й структуровано функції інфраструктури фінансового ринку.

Ключові слова: інфраструктура, фінансовий ринок, функція, ринкова інфраструктура, елементи, взаємодія.

Табл. 1. Рис. 1. Літ. 10.

И.И. Рекуненко

ФУНКЦИИ ИНФРАСТРУКТУРЫ ФИНАНСОВОГО РЫНКА

В статье рассмотрены теоретические положения относительно определения и сущности функций рыночной инфраструктуры, а также на основании существующих мнений ученых определены и структурированы функции инфраструктуры финансового рынка.

Ключевые слова: инфраструктура, финансовый рынок, функция, рыночная инфраструктура, элементы, взаимодействие.

I.I. Rekunenko

FUNCTIONS OF FINANCIAL MARKET ENVIRONMENT

The article considers the theoretical grounds in definition and essence of the market environment functions, and on the basis of the existing viewpoints determines and structures the functions of the financial market environment.

Keywords: market environment; financial market; function; market environment; elements; interaction.

Постановка проблеми. Інфраструктура ринку, як і сам фінансовий ринок, – це динамічна система, функції і завдання якої безперервно розширюються й змінюються відповідно до основних тенденцій розвитку світових й національних фінансових ринків, змін настроїв і побажань основних суб'єктів ринку – споживачів капіталу та інвесторів [6]. Значна різноманітність функцій ринкової інфраструктури та правильне їх тлумачення призводить до найбільш повного розуміння її суті й ролі в ринковій економіці.

Аналіз останніх досліджень й публікацій. Вивченню сутності, ролі, функцій і різноманітних аспектів визначення поняття «інфраструктура» як багатофункціональної і багатоаспектної системи, що забезпечує розвиток економіки, приділяється значна увага у працях таких вітчизняних і зарубіжних вчених, як О. Альошина [5], В. Базилевич [1], П. Бсленький [2], З. Герасимчук [3], У. Грудзевич [4], З. Лапішко [6], С. Носова [7], В. Подгорний [8], А. Савошенко [9], А. Ткач [10] та інші.

Невирішені раніше частини проблеми. Неузгодженість думок щодо існуючих функцій інфраструктури фінансового ринку багато в чому пов'язана з відсутністю єдиного методологічного підходу до розуміння сутності інфраструктури фінансового ринку. Саме неоднорідність інститутів, які входять до складу інфраструктури, впливає на визначення її функцій та їх тлумачення.

Мета дослідження полягає в узагальненні теоретичних положень щодо визначення та структуризації функцій інфраструктури фінансового ринку.

Основні результати дослідження. Функції (лат. *function* – виконання, звершення) – це спосіб прояву суті системи або її окремих підсистем. Існує цільова функція всієї системи, що виражає загальну спрямованість її розвитку, та інші важливі функції, які характеризують її існування і розвиток як єдиного цілого. В той же час окремі підсистеми даної системи виконують свої специфічні функції, залежно від ієрархії їх взаємодії з системою в цілому та між собою. Система характеризується наявністю своїх об'єктів, суб'єктів і їх взаємодії, яка забезпечує відтворення і розвиток системи. Слід зазначити, що функції системи – це прояв її сутності в дії, тобто вираження її суспільного призначення.

Для більш повного розуміння сутності й визначення функцій інфраструктури фінансового ринку необхідно також зупинитись і на функціях ринкової інфраструктури в цілому. В економічній літературі існують різні точки зору на визначення основних функцій, які закріплені за ринковою інфраструктурою. Існуючі розбіжності в трактуванні поняття «ринкова інфраструктура» обумовлюють різноманіття інфраструктурних функцій, що виділяють різні вчені у своїх дослідженнях. Так, якщо під ринковою інфраструктурою розуміється вся система обслуговування (сфера послуг), то до її функцій відносять надання послуг для виробництва і населення, а також здійснення соціально-економічних функцій, обумовлених потребами матеріального виробництва й населення. Якщо ж інфраструктура розглядається тільки як система виробничого обслуговування, тоді її основними функціями є надання виробничих послуг, створення загальних умов для виробництва й забезпечення його діяльності.

Суттєвою класифікаційною ознакою розподілу функцій є склад і характер послуг, які надають під час їх виконання. За цією ознакою А.С. Савошенко [9] виокремлює такі групи функцій:

- торговельно-посередницькі;
- посередницькі;
- інформаційні й організаційно-комерційні;
- виробничо-технологічні;
- транспортно-експедиторські (логістичні);
- орендні (лізингові);
- розрахунково-кредитні;
- страхові, аудиторські тощо.

Як зазначає автор праці [9], кожна з цих груп функцій передбачає конкретні види робіт, що їх виконують суб'єкти інфраструктури ринку.

За сучасних умов, найбільша частка припадає на торговельно-посередницькі функції, до яких належать закупівля товарів у виробників і продаж їх споживачам; визначення попиту на товари й розміщення замовлень на їх виготовлення серед товаровиробників; закупівля товарів на замовлення споживачів; дрібногуртова й роздрібна торгівля; продаж товарів споживачеві у формі спеціально скомплектованих партій товару; продаж товарів і забезпечення ними споживачів за погодженим графіком тощо.

Суттєві особливості має виконання посередницьких функцій, тобто діяльність суб'єктів господарювання, спрямована на встановлення між ними взаємозв'язку для обміну товарами або у вигляді інформаційно-комерційних

послуг. Посередник здійснює зв'язок із виробником необхідних споживачеві товарів і послуг, отримує інформацію про наявність, умови їх продажу, створює умови для проведення торговельних переговорів та укладання відповідних угод. Важливою функцією посередника є пошук вільних виробничих потужностей із виконання спеціальних високотехнологічних різновидів робіт і надання цієї інформації зацікавленим суб'єктам господарювання. Виконання посередницьких функцій безпосередньо не пов'язане зі здійсненням актів купівлі-продажу, але робить цей процес упорядкованим, надійним і взаємовигідним.

Інформаційні й організаційно-комерційні функції, в розумінні А.С. Савошенко [9], охоплюють діяльність із надання суб'єктам ринкових відносин комерційної інформації, яка містить відомості, необхідні для організації закупівель та збуту продукції, про потенційних виробників товару, ціну товару, способи доставки вантажів тощо. Важливу роль у реалізації цих функцій відіграють рекламні фірми та виставкові центри. Реклама дає споживачеві змогу отримати широку й об'єктивну інформацію про якість, ціну, способи використання та інші деталі, які покупцям треба знати, щоб зробити правильний вибір. Аналогічні завдання виконують і виставкові центри. Вони інформують зацікавлених суб'єктів про наявність певного товару, певної марки, повідомляють, що товар характеризується певними якісними та споживчими показниками, демонструють його відмінності та переваги над аналогами в процесі використання. Великим попитом користується маркетингова інформація, що містить результати аналізів і прогнози кон'юнктури ринку певного виду товару, ціни, прогнозів обсяги попиту й пропозиції товару, його асортимент, рівень конкуренції та інші показники ринкового механізму. Виконання цих послуг пов'язане з необхідністю вдосконалення державного статистичного обліку, що має відображати не лише стан товарного ринку, а й діяльність суб'єктів ринкової інфраструктури. Без систематичного розроблення, накопичення, аналізу й оприлюднення такої інформації неможливі ані державне регулювання сфери обігу товарів, ані дія механізмів ринкового саморегулювання.

Виробничо-технологічні функції пов'язані з продовженням процесу виробництва у сфері обігу. Це функції з надання товарам підвищеної виробничої готовності, з попередньої підготовки матеріальних ресурсів до споживання, із запровадження ресурсозберігаючих технологій тощо. Ця група тісно пов'язана з транспортно-експедиторськими функціями, які мають на меті транспортування товарів до місць споживання, формування оптимальних маршрутів перевезення й вибір раціональних видів транспорту, укладання договорів на перевезення товарів за узгодженими графіками тощо.

Лізингові функції зумовлені розвитком прокату технічних засобів, наданням у довгострокову оренду товарів виробничо-технічного призначення тривалого використання. Розрахунково-кредитні та страхові функції передбачають такі види діяльності, як фінансові розрахунки, товарне кредитування, страхування комерційних ризиків.

Обсяг і видовий склад послуг, які надають суб'єкти ринкової інфраструктури, залежать від багатьох чинників, передусім від рівня науково-технічного розвитку самих суб'єктів, адекватності їхньої матеріально-технічної бази вимогам сучасного ринку.

В.Д. Базилевич [1] визначає такі функції інфраструктури ринку:

- правове й економічне консультування підприємств, захист їх інтересів у державних та інших структурах;
- страховий захист підприємницької діяльності;
- забезпечення фінансової підтримки і кредитування підприємств;
- підвищення оперативності, ефективності роботи суб'єктів ринку;
- створення умов для ділових контактів підприємців;
- сприяння матеріально-технічному забезпеченню й реалізації товарів і послуг;
- регулювання руху робочої сили;
- здійснення маркетингового, інформаційного та рекламного обслуговування.

Особливість інфраструктури як об'єкта дослідження припускає визначення низки загальних функцій, які властиві інфраструктурі будь-якого ринку та всім елементам інфраструктури в цілому. Це дозволить розкрити економічний зміст ринкової інфраструктури як єдиної підсистеми ринкової економіки. Що стосується функцій окремих елементів інфраструктури, то вони вказують на їх специфіку, тому розглядати ці функції серед основних функцій ринкової інфраструктури недоцільно, їх можна виділити як специфічні функції (рис. 1).

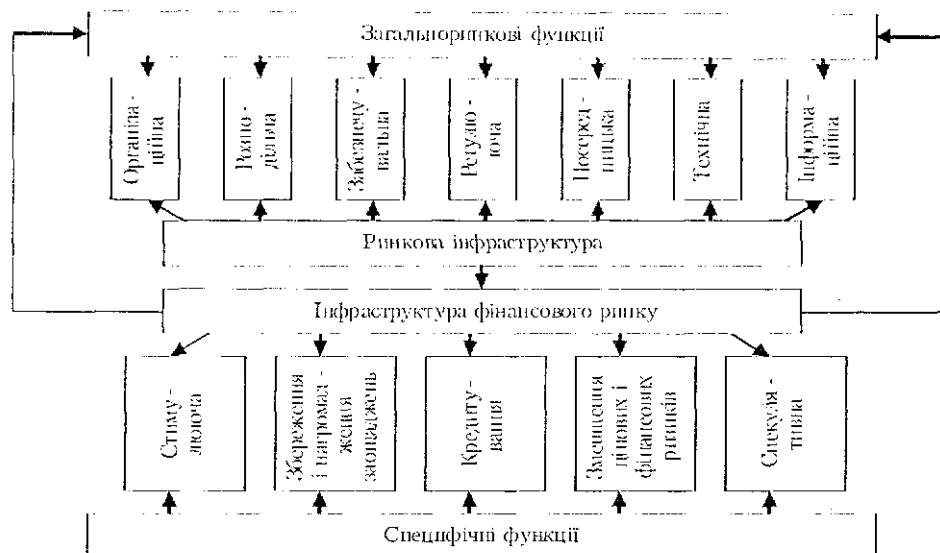

Рис. 1. Загальноринкові і специфічні функції інфраструктури фінансового ринку, авторська розробка

При визначенні основних функцій інфраструктури фінансового ринку варто виходити з розуміння основного завдання інфраструктури – створення економічного середовища для функціонування суб'єктів ринкової економіки і допомоги їм у їхній діяльності. На основі синтезу різних функціональних властивостей інфраструктури та з огляду на цільове спрямування інфраструк-

тури фінансового ринку можна виокремити такі функції інфраструктури цього ринку (табл. 1).

Таблиця 1. Сутність функцій інфраструктури фінансового ринку, авторська розробка

Загальноринкові функції	
Організаційна	- організація процесу доведення фінансових активів до споживачів (покупців, вкладників); - формування фінансових зв'язків між суб'єктами ринку; - забезпечення стійких і взаємовигідних відносин між учасниками ринкових відносин; - забезпечення умов вільного руху грошових потоків; - формування ефективного конкурентного середовища ринку.
Розподільча	- сприяє переливу капіталу між галузями, підприємствами, населенням; - перетворення заощаджень, насамперед населення, з непродуктивної в продуктивну форму.
Забезпечувальна	- забезпечення реалізації вартості і споживчої вартості, що виражається у фінансових активах; - фінансове забезпечення процесів інвестування і споживання; - підвищення ефективності ринку в цілому.
Регулююча	- відновлення й підтримка збалансованості попиту і пропозиції на ринку; - регулювання руху грошових потоків; - забезпечення прискорення часу обороту капіталу.
Посередницька	- забезпечення взаємодії продавців і покупців, опосередкування обігу фінансових активів на ринку.
Технічна	- забезпечення всіх технічних моментів, що виникають у процесі здійснення операцій на ринку.
Інформаційна	- налагодження прозорого інформаційного простору для функціонування ринку; - робить і доводить до своїх учасників ринкову інформацію про об'єкти торгівлі та її учасників.
Специфічні функції	
Збереження і нагромадження заощаджень	- мобілізація тимчасово вільних грошових коштів через продаж фінансових активів.
Стимулююча	- створення додаткових стимулів розвитку економіки в цілому.
Кредитування	- створення умов для отримання суб'єктами ринку грошових коштів, необхідних для розвитку своєї комерційної діяльності, а також задоволення особистих потреб споживачів.
Зменшення цінних і фінансових ризиків	- ефективна система хеджування зменшує ризик, одночасно зменшуючи витрати; - відбувається суттєве зниження цінового ризику, що підвищує стабільність діяльності та мінімізує коливання прибутку через коливання цін чи валютних курсів.
Спекулятивна	- здатність миттєво реагувати на зміну широкого кола явищ економічного, політичного і соціального характеру.

Практично всі функції інфраструктури фінансового ринку нерозривно зв'язані між собою і не можуть реалізуватися одна без іншої. Результатом їх взаємодії є цілком певний синтетичний ефект, який можна визначити як оптимізацію руху грошових потоків.

Висновки. В процесі забезпечення і регулювання руху грошових потоків інфраструктура фінансового ринку сприяє досягненню відповідності між суспільними потребами в додаткових коштах і здатністю ринку задовольняти їх у необхідних масштабах. Таким чином забезпечується зв'язаність у реалізації цих функцій, досягається пропорційність у розподілі грошових коштів, що, у

свою чергу, призводить до мінімізації витрат. Саме тому інфраструктура завдяки своїм функціям забезпечує ефективність економіки, причому в тій мірі і через ті механізми, які властиві тільки їй.

1. *Базилевич В.Д.* Економічна теорія: Політекономія: Підручник. – 7-ме вид. стер. – К.: Знання-Прес, 2008. – 719 с.
2. *Бірючий П.Ю.* Механізм розвитку ринкової інфраструктури в Україні // Вісник НАН України. – 2008. – №4. – С. 15–23.
3. *Герасимчук З.В., Подеря-Масюк Ю.А.* Економічна сутність інвестиційної інфраструктури регіону // Економічні науки: Зб. наук. праць Луцького нац. технічного ун-ту. – Серія: Регіональна економіка. – 2008. – №5, Ч. 2. – С. 6–14.
4. *Грудзевич У.Я.* Регіональні особливості формування і розвитку інфраструктури фінансового ринку України: Монографія. – Львів: ЛБІ НБУ, 2004. – 182 с.
5. *Кавчєв Г.Ф., Алейшина О.Г.* Інфраструктура ринкової економіки Росії: особливості становлення, фактори розвитку, регулювання: Монографія. – Красноярськ, 2005. – 138 с.
6. *Ланішко З.Я.* Завдання і функції інфраструктури ринку цінних паперів // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: Збірник наук. праць. – 2009. – №2. – С. 134–139.
7. *Носова С.С.* Экономическая теория: краткий курс: Учебное пособие для студентов учебных заведений. – М.: Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС, 2001. – 288 с.
8. *Подгорный В.В.* Проблемы развития рыночной инфраструктуры в Украине и пути их решения // Экономичний простір. – 2009. – №21/3. – С. 279–291.
9. *Савоценко А.С.* Інфраструктура товарного ринку: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2005. – 336 с.
10. *Ткач А.А.* Інституціональні основи ринкової інфраструктури: Монографія. – К.: Об'єднаний інститут економіки НАН України, 2005. – 295 с.

Стаття надійшла до редакції 17.05.2011.